

Venediktov R, Wang B, Am J Audiol. (2011) Audiologic management of auditory neuropathy spectrum disorder in children: a systematic review of the literature. doi: 10.1044/1059-0889(2011/10-0032). [in English]. 20. Starr A. (2000) The varieties of auditory neuropathy: *J Basic & Clin Physiol Pharmacol*. №11(3).P. 215-230. [in English]

Круглик О.П. Диагностика слуховых нарушений в контексте личностного социального взаимодействия.

В данной статье рассматриваются диагностика слуховых нарушений и сурдопедагогическая технология, которая позволит на оптимальном слухопротезировании детей со слуховой нейропатией повысить уровень слухоречевой реабилитации.

Автором раскрывается современное понимание социокультурного развития ребенка с нарушениями слуха, что связано с формированием определенных ценностей общества, которые помогут сформировать социальное взаимодействие с различными членами общины.

В статье акцентируется внимание на изобретении оптимальных путей диагностики нарушений слуха, на сурдопедагогическом сопровождении, что непосредственно связано в исследованиях с овладением ребенком с нарушениями слуха устной речью как закодированным образным и артикуляционным знаком коммуникации, который несет в себе смысл определенной нации, ее культуры.

Ключевые слова: диагностика слуховых нарушений, слуховая нейропатия, слухоречевая реабилитация, личностное социальное взаимодействие.

Kruhlyk O. Diagnosis of auditory disorders in the context of personal social interaction.

This article discusses the diagnosis of auditory disorders and deaf-pedagogical technology, which will allow to increase the level of hearing and speech rehabilitation on optimal hearing aid for children with auditory neuropathy.

The author reveals the modern understanding of the socio-cultural development of a child with hearing impairments, which is associated with the formation of certain values of society, which will help to form social interaction with various members of the community.

The article focuses on the invention of optimal ways to diagnose hearing impairments, on deaf-pedagogical support, which is directly related in multi-vector and retrospective studies with the mastering of oral speech by a child with hearing impairment as a coded figurative and articulatory sign of communication, which carries the meaning of a certain nation, its culture.

Diagnosis of auditory neuropathy should be based on a comprehensive examination of auditory function using objective and subjective methods of hearing assessment. It is also necessary to take into account the data of dynamic assessment of auditory function and speech development of the child. Timely detection of hearing disorders, on which the child's speech development depends and has a direct impact on the development of auditory perception, in the future will give some idea of the problem and will adequately select the optimal methods of influence in rehabilitation and correction.

We have obtained data that will be interesting to cover in this article: there is a significant difference in the corrective prediction of activation and development of speech with the correct primary differential diagnosis. Adequate differential diagnosis will allow to identify the symptoms of the diagnosis and on the optimal hearing aids (if necessary) to predict further step-by-step compensatory and corrective work.

Key words: diagnosis of auditory disorders, auditory neuropathy, auditory-speech rehabilitation, personal social interaction.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.09
УДК 376.01-056.264(477)

Є. Ю. Лундіна
evgeniyalyndina.bgpu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-4615-6807>

ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ У 60-70 РР. ХХ СТ. В УКРАЇНІ: ІСТОРИОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Процес реформування освіти неможливий без урахування та адекватної оцінки наукового досвіду попередніх поколінь. Вивчення та історико-педагогічний аналіз розвитку логопедичної допомоги в Україні дають змогу простежити генезис проблем формування освітньої системи та знайти шляхи удосконалення. Метою статті є дослідження питання надання логопедичної допомоги дітям у 60-70 рр. ХХ ст., аналіз та обґрунтування розвитку проблеми. Для досягнення мети вивчалися архівні джерела та наукові доробки вчених, які досліджували це

питання. У статті зазначаються причини розширення мережі закладів для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Окреслено вплив ухвалених документів на розвиток логопедичної допомоги дітям у зазначений період. Перерахована спеціальна література, в якій описані методи діагностики та методи подолання мовленнєвих порушень.

Ключові слова: логопедія, порушення мовлення, логопедична допомога, спеціальні заклади, історичний аспект, порушення психофізичного розвитку.

Постановка проблеми. Соціально-економічні, технологічні та культурні зміни, що відбуваються сьогодні в Україні позначаються й на системі освіти. Розвиток системи спеціальної освіти – складний і багатогранний процес, який неможливий без урахування всієї історії розвитку педагогічної думки і навчально-виховної практики. Інтерес до історико-педагогічних аспектів галузі спеціальної освіти зростає, що збагачує та урізноманітнює уявлення про сутність корекційно-педагогічного процесу.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі факти зародження та становлення перших кроків логопедичної допомоги дітям протягом різних епох і цивілізації до XIX століття узагальнені в дослідженнях С. Ляпідевського, М. Рождественської, І. Сікорського, С. Шаховської та інших. Такі вчені, як Т. Берник, В. Бондар, І. Єременко, В. Золотоверх, Ж. Ковальчук, С. Кульбіда, О. Козинець, Л. Одинченко, О. Потапенко, М. Супрун, О. Таранченко, С. Федоренко, О. Шевченко, М. Ярмаченко та інші досліджували розвиток системи спеціальної освіти та надання логопедичної допомоги різним категоріям дітей.

Особливості розвитку психічних, неврологічних та мовленнєвих процесів у дітей з порушеннями мовлення, основні форми, методи та засоби навчання і виховання, специфіка формування їх особистості відображені в публікаціях та наукових працях Т. Берник, А. Винокур, О. Гопіченко, І. Дьоміної, О. Жильцової, М. Савченко, Л. Смірної, Є. Собонович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет, Р. Юрової та інших.

Мета статті. Метою статті є дослідження питання надання логопедичної допомоги дітям у 60-70 рр. XX ст., аналіз та обґрунтування розвитку проблеми.

Виклад матеріалу дослідження. М. Хватцевим, В. Селіверстовим (2003) відзначено, що система логопедичної допомоги до II пол. XX ст. була недосконалою, та з початку 60-х років почався науково-методичний пошук нових ефективних форм і методів роботи з подолання мовленнєвих порушень у дітей та підлітків.

Перші активні спроби налагодження логопедичної допомоги підліткам та дорослим були зроблені в кінці 60-х років. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку логопедична система почала вибудовуватись з кінця 50-х років. Як свідчать дані Київського міського державного архіву, на підтримку функціонування логопедичних пунктів було видано Положення про логопедичні пункти при загальноосвітніх школах УРСР від 28 липня 1956 р. (Ф.Р-346., Оп. 10.).

На початку 60-х років XX століття почалося розширення мережі спеціальних шкіл, організацій дошкільного виховання, створення диференційованої мережі спеціальних закладів для дітей із різними порушеннями розвитку, активізувалося поліпшення якості навчально-виховної роботи. До чинних трьох типів спеціальних шкіл того періоду (для дітей глухих, сліпих і з порушенням інтелектуального розвитку) додалися заклади для слабозорих, слабочуючих, для дітей із важкими порушеннями мовлення та опорно-рухового апарату. Значно збільшилась кількість логопедичних пунктів (у 1961 році їх налічувалося 56, а в 1968 році – 253) (КМДА, Ф.Р-346., Оп. 2.).

Т. Філічева, Н. Чевельова, Г. Чиркіна зазначають, що логопедична допомога у 60-70-х роках не відповідала потребам дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Діти шкільного віку з логопатологією були предметом дослідження Е. Рау та В. Рождественської, які наголошували на необхідності подальшого вдосконалення системи логопедичної роботи в загальноосвітніх школах та дитячих поліклініках.

Розробка комплексної системи медико-педагогічних заходів відбулась на початку 60-х років XX ст., поєднавши логопедичні заняття та психотерапію. У логопедичних корекційних заходах брали участь лікарі (невропатолог, психотерапевт, фізіотерапевт), дефектолог, психолог. Отримані під час обстеження результати спільно обговорювались фахівцями, що давало змогу скласти повну характеристику кожної обстеженої дитини, визначати порушення з метою направлення її до відповідного типу навчально-виховного закладу.

У зазначений період у системі логопедичної допомоги виокремилася два напрями: логопедична допомога дітям з порушеннями мовлення у загальноосвітніх і спеціальних закладах системи освіти та логопедична допомога дітям в умовах медичних установ (Т. Берник, 2006).

Важливим було розпочате в середині 60-х рр. Л. Вавіною, І. Єременко, Г. Мерсіяною та іншими дослідження шляхів диференційованого навчання учнів допоміжних шкіл, яке було запроваджено по всій території України лише в 1978 р. Найбільшою його цінністю став напрацьований вченими діагностичний матеріал, яким могли користуватися практики. Ці дослідження мали важливе значення для визначення методологічних засад корекційного навчання і виховання всіх категорій дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з мовленнєвими.

З середини 60-х рр. Міністерством освіти УРСР було запроваджене щорічне логопедичне обстеження всіх дітей перед вступом до 1-го класу. Зокрема, перевірялися: стан звуковимови, розвиток розмовного мовлення дошкільників, вміння здійснювати звуковий та складовий аналіз слів, аналіз речень, стан сформованості фонематичного слуху тощо (Т. Берник, 2006).

Упродовж 60-х рр. було проведено низку досліджень, серед яких – вивчення стану мовлення у дітей старших і підготовчих груп масових закладів дошкільної освіти. Під час експерименту з'ясувалося, що майже 35 відсотків вихованців старших груп мають мовленнєві порушення, які перешкоджатимуть опануванню елементів грамоти у підготовчих групах, а згодом і у школі. Серед вихованців підготовчих груп порушення мовлення спостерігалися у 30 відсотках випадків.

Вагомим у розвитку логопедичної науки стало створення в 1955 р. при Науково-дослідному інституті педагогіки УРСР відділу логопедії, який очолила І. Дьоміна. На цей відділ поклалися завдання розробки теоретичних, методичних і практичних питань цієї галузі спеціальної педагогіки (Т. Берник, 2006). Завдяки значній кількості досліджень, проведених упродовж 60-х рр. було доведено, що виправлення мовленнєвих вад найефективніше саме в дошкільному віці, оскільки їх своєчасне подолання запобігає неуспішності в подальшому.

Протягом означеного періоду провідні наукові дослідження, що проводилися співробітниками відділу логопедії Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, стосувалися здебільшого шкільної логопедії. Окрім методики комплектування класів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та підходів до їх диференційованого навчання, науковцями було підготовлено та надруковано низку науково-методичних праць: «Система логопедичної роботи в школі для дітей з важкими розладами мовлення» (І. Дьоміна, А. Винокур, М. Михайлюк), «Вивчення дітей з важкими розладами мовлення», «Лікувально-оздоровча робота в школі для дітей з важкими розладами мовлення», «Індивідуальний підхід в логопедической роботі с заикающимися школьниками», «Методика проведення індивідуальних логопедических занять», «Программно-методические указания по коррекции недоразвития речи у детей школьного возраста» (І. Дьоміна), «Работа по развитию речи учащихся при изучении истории в школе для детей с тяжелыми нарушениями речи», «Навчання зв'язної мови учнів дисграфіків 5-го класу логопедичної школи» (А. Винокур) (Ж. Ковальчук, 2020).

З ініціативи Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, Київського міського сурдологічного кабінету, Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького проводилися семінари-практикуми, конференції, читалися лекції, здійснювалася робота щодо поширення передового досвіду серед практиків, здійснювалася підготовка логопедів загального профілю з проходженням логопедичної практики в закладах дошкільної освіти.

Аналіз досліджень 70-х років ХХ ст. не дає чітких статистичних даних щодо розповсюженості порушень мовлення серед населення (В. Арістов, С. Доброгаєв, Л. Квінт, Е. Хальфіна, А. Плотичер, А. Шельтинг, С. Фельдберг, Г. Фрейнд, Н. Омельченко та ін.) та вказує про використання різних підходів та методів до обстеження дітей цієї категорії порушення.

У 70-ті роки ХХ ст. А. Ястребова, М. Савченко, В. Тарасун, Л. Вавіна, О. Гопіченко, І. Дьоміна, В. Кондратенко, Є. Соботович та інші. почали активне вдосконалення існуючих методик подолання мовленнєвих порушень у дітей та підлітків (Хрестоматія з логопедії, 1997).

У 1970 році при кафедрі сурдопедагогіки та логопедії Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького був створений логопедичний кабінет, в якому здійснювали обстеження та корекцію мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Під керівництвом В. Тарасун ініціативні викладачі Г. Александрова, К. Бойко, М. Савченко, Л. Смирнова, Є. Соботович виготовляли

дидактичний матеріал для логопедичної роботи кабінету та розвивали практичні навички роботи з дітьми з порушеннями мовлення. Так, для роботи в кабінеті на початку 1972–1973 навчального року було обстежено та відібрано чотирнадцять дітей-логопатів, які мали різноманітні порушення мовлення. З ними працювали студенти-логопеди, впроваджуючи свої теоретичні знання в практику (Є. Линдіна, 2016).

У 1974–1975 навчальному році логопедичним кабінетом проведена значна робота по розробці розгорнутого дидактичного матеріалу за різними темами, систематизовано матеріал для обстеження дітей-логопатів. Були організовані виставки на теми: «Матеріали логопедичної практики», «Дидактичний матеріал та посібники для роботи з логопатами». Працівники кабінету надавали консультації з приводу мовленнєвих порушень особам, які зверталися по допомогу.

У 1971 – 1972 навчальному році кафедра сурдопедагогіки та логопедії Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького продовжувала працювати над поліпшенням теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів спеціальних шкіл для дітей з недоліками слуху та мовлення. Під час читання курсу «Логопедія» викладачі максимально використовували останні досягнення в галузі логопедії і суміжних наук, озброюючи студентів новими знаннями основних недоліків вимови та методиками їх усунення. Практичні заняття студенти виконували безпосередньо в логопедичному кабінеті та спеціальних школах, що значною мірою допомагало засвоїти основні теоретичні положення з кожного розділу (Є. Линдіна, 2016).

У 1972 р. в Україні завдяки плідній праці В. Бондаря, І. Єременка, І. Дьоміної, Н. Стадненко, Н. Уманської, Т. Цибулько та інших було опубліковано посібник «Методичні розробки питань навчання, виховання і корекційної роботи в спеціальних школах» (у двох частинах). Ця праця містила розділи з питань діагностики різних категорій дітей з особливостями психофізичного розвитку та організації спеціального дошкільного навчання і виховання. У розділі «Логопедія», над яким працювали В. Балаєва, Є. Соботович, Т. Філічева, О. Шукурова, розкривалися окремі питання подолання недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку в умовах спеціальних дошкільних закладів і логопедичних груп при масових закладах дошкільної освіти (В. Бондар, 2004).

Дослідження різних питань теорії і практики логопедії, що здійснювалися в першій половині 70-х рр., сприяли успішному розвитку системи спеціальних закладів для дітей з порушеннями мовлення. Серед проблем, що успішно вирішувалися, були: удосконалення методів діагностики мовленнєвих порушень і диференційного діагностування, що дало змогу відмежовувати дітей з порушеннями мовлення від дітей з іншими порушеннями психофізичного розвитку, які іноді подібні за проявами, але мають різну природу виникнення дефекту і потребують різних методів корекції; визначення оптимальних вікових термінів виявлення дітей з різними порушеннями мовлення і своєчасна організація диференційованого навчання; дослідження взаємозв'язку між порушеннями усного (в дошкільному віці) та писемного (у школі) мовлення; теоретичне обґрунтування пропедевтичної спрямованості роботи у закладах дошкільної освіти; вивчення особливостей розвитку дітей з вадами мовлення в дошкільному віці; розробка змісту і методів навчання дошкільників з урахуванням різних мовленнєвих розладів; розробка організаційних питань і відповідної документації.

Упродовж 70-х рр. на підтримку розвитку спеціальної освіти і логопедії, зокрема, була видана значна кількість нормативних документів, які регулювали всі сторони навчально-виховного і корекційного процесу: відбір дітей до спеціальних закладів, організація корекційно-виховної роботи в межах закладу, забезпечення закладів педагогічними працівниками тощо. Серед них: 21 листопада 1972 р. Міністерство освіти СРСР видало наказ «Про введення в дію номенклатури дошкільних закладів для аномальних дітей системи Міністерства освіти СРСР»; «Типове положення про дошкільні заклади і групи для дітей з порушеннями мовлення» (КМДА, Ф.Р-346., Оп. 02). Згідно з положенням ці заклади були державними, загального типу, призначеними для виховання дошкільників з важкими вадами мовлення, недорозвитком фонетичної сторони мовлення та заїканням. На ці заклади покладалися завдання всебічного виховання дітей, розвитку у них розмовного мовлення, звуковимови та підготовки до навчання у школі.

Важливим для розвитку логопедичної допомоги став Наказ уряду УРСР від 31 березня 1975 р. «Про заходи по дальшому поліпшенню навчання, трудового виховання і обслуговування осіб з дефектами розумового і фізичного розвитку в Українській РСР». Цим документом Рада Міністрів

України зобов'язала Виконкоми Рад депутатів трудящих, МО, МОЗ, МСЗ, Державний комітет Ради Міністрів УРСР із професійно-технічної освіти передбачити в планах розвитку народного господарства на 1976-1980 роки розширення мережі будинків дитини, ясел, дитячих будинків, дитячих садків, шкіл-інтернатів, профтехучилищ, вечірніх (змінних) і заочних шкіл, психоневрологічних санаторіїв і будинків-інтернатів для дітей і підлітків з порушеннями розумового і фізичного розвитку для задоволення існуючих потреб.

Цим же документом МО УРСР зобов'язувалося забезпечити підвищення кваліфікації вчителів і вихователів спеціальних шкіл-інтернатів і дошкільних закладів упродовж 1976-1980 рр., а також розглянути питання про підготовку кадрів дефектологів у педагогічних інститутах України.

З 1 вересня 1975 р. зросла ставка заробітної плати на 25 відсотків вчителів-логопедів і вчителів-дефектологів дитячих будинків, вчителів-логопедів і вчителів-дефектологів дитячих садків, ясел-садків і спеціально організованих дошкільних груп у масових дитячих садках і яслах-садках (КМДА, Ф.Р-346., Оп. 02).

За рік було визначено граничну наповнюваність груп і класів у спеціальних закладах. Тепер у підготовчих групах і 1-4 класах шкіл-інтернатів для глухих, слабочуючих сліпих, слабозорих і дітей з порушеннями мовлення навчалось 12 осіб, з порушенням інтелектуального розвитку – 16 осіб.

Згодом, враховуючи негативні фактори, які певним чином гальмували розвиток логопедичної допомоги, з метою поліпшення навчання, виховання та обслуговування дітей з логопатологією, зокрема, та дітей з порушеннями психофізичного розвитку взагалі, Міністерством освіти УРСР 1 вересня 1975 р. були затверджені типові штати дошкільних закладів спеціального призначення. Цим наказом вводилася посада вчителя-логопеда. Органи народної освіти зобов'язувалися привести штати дитячих будинків спеціального призначення для дітей із недоліками психофізичного розвитку у відповідність до нових штатних нормативів на утримання апарату управління. Про це йшлося в наказі «Об утверждении штатных нормативов педагогического, медицинского и обслуживающего персонала дошкольных групп в специальных школах-интернатах для детей с дефектами умственного или физического развития и специальных групп для детей с нарушениями речи в детских домах для детей дошкольного возраста», підписаному 6 вересня 1976 р. (КМДА, Ф.Р-346., Оп. 10).

Аналіз наказу № 11 від 25 січня 1979 року «Про стан і заходи по дальшому поліпшенню логопедичної допомоги дітям в Українській РСР» засвідчує, що працівниками кафедр дефектологічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького на наступні п'ять років забезпечувалось розроблення актуальних питань логопедичної роботи в допоміжних школах та шкільних логопедичних пунктах (КМДА, Ф.Р-346., Оп. 10).

З того ж року почалося активне виготовлення навчальної та методичної дефектологічної літератури, були розглянуті спеціальні навчальні заклади для дітей з порушеннями психофізичного розвитку та умови, у яких навчалися діти, було уточнено кваліфікації з підготовки спеціальних кадрів на дефектологічних факультетах педагогічних інститутів.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Завдяки проведенню великої кількості наукових досліджень, ухваленню урядом відповідних нормативно-правових документів, в кінці 60-х років та протягом 70-х рр. ХХ ст. відбувався інтенсивний розвиток мережі спеціальних дошкільних закладів в системі Міністерства освіти для всіх категорій дітей, в тому числі, і з порушеннями мовлення. Спостерігалася тенденція до відкриття дошкільних логопедичних закладів і груп для дітей з вадами мовлення, до підвищення в них рівня навчально-виховного процесу, до надання більш кваліфікованої логопедичної допомоги. Значно збільшилась кількість спеціально літератури для роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку. Велась активна робота над вдосконаленням методів діагностики та існуючих методик подолання мовленнєвих порушень.

Вивчення та історико-педагогічний аналіз архівних та науково-педагогічних джерел дають змогу констатувати, що в період 60-70-х рр. ХХ ст. відбувався активний розвиток логопедичної допомоги в Україні. Для більш ширшого розуміння окресленого питання у подальшому досліджуватимуться методичні аспекти та підготовка кадрового забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Берник, Т.Л. (2006). *Розвиток диференційованих форм логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими*

вадами в Україні (1945-2000). (Дис. канд. пед. наук). Київ. 2. **Бондар, В.**, & Золотоверх В. (2004). Інтерпретація еволюції спеціальної освіти: зародження, становлення, розвиток (до десятиріччя Інституту спеціальної педагогіки АПН України). *Дефектологія*, 1, 2-10. Режим доступу: hklub.npu.edu.ua/full_text. 3. **Волкова, Л.С.** & Селиверстов, В.И. *Хрестоматія по логопедії*. Москва : Гуманит. изд. центр «Владос». 4. **Ковальчук, Ж. М.** (2020). *Становлення та розвиток теоретичних засад логопедії в Україні (друга половина хх століття – початок ххі століття)*. (Дис. канд. пед. наук). Київ. 5. **Київський міський державний архів**. Ф.Р-346, Оп. 02, Книга 832. 6. **Київський міський державний архів**. Ф.Р-346, Оп. 10, Книга 1659. 7. **Линдіна, Є.Ю.** (2016). *Внесок науково-педагогічної спадщини Є.Ф. Соботович у розвиток вітчизняної логопедії*. (Дис. канд. пед. наук). Київ. 8. **Селиверстов, В.И.** (2003). *История логопедии*. Москва : Проект.

References:

1. **Bernyk, T.L.** (2006). Rozvytok dyferentsiiovanykh form lohopedychnoi dopomohy ditiam z movlennievymy vadamy v Ukraini (1945-2000) [Development of different forms of Speech-Language Therapy for children with speech and language pathology]. Candidate's thesis. Kyiv [Ukrainian]. 2. **Bondar, V.**, & Zolotoverkh V. (2004). Interpretatsiia evoliutsii spetsialnoi osvity: zarodzhennia, stanovlennia, rozvytok (do desiatyrichchia Instytutu spetsialnoi pedahohiky APN Ukrainy) [Interpretation of the Evolution of Special Education: inception, formation, development (up to ten years to the Institute of Special Pedagogy of the APN of Ukraine)]. *Defektolohiia*, 1, 2-10. Rezhym dostupu: hklub.npu.edu.ua/full_text [in Ukrainian]. 3. **Volkova, L.S.** & Selyverstov, V.Y. *Khrestomatyia po lohopedy* [Chrestomathy therapy reader]. Moskva : Humanyt. yzd. tsentr «Vlados» [in Russian]. 4. **Kovalchuk, Zh. M.** (2020). Stanovlennia ta rozvytok teoretychnykh zasad lohopedii v Ukraini (druha polovyna khkh stolittia – pochatok khkhi stolittia) [Formation and development of the theoretical foundations of speech therapy in Ukraine (second half of XX century - beginning of XXI century)]. Candidate's thesis. Kyiv [Ukrainian]. 5. **Kyivskyyi** miskyyi derzhavnyi arkhiv. F.R-346, Op. 02, Knyha 832 [in Ukrainian]. 6. **Kyivskyyi** miskyyi derzhavnyi arkhiv. F.R-346, Op. 10, Knyha 1659 [in Ukrainian]. 7. **Lyndina, Ye.lu.** (2016). *Vnesok naukovo-pedahohichnoi spadshchyny Ye.F. Sobotovykh u rozvytok vitchyznianoï lohopedii* [Contribution of Scientific-Pedagogical Heritage of E. F. Sobotovych into the Development of National Speech-Language Pathology]. Candidate's thesis. Kyiv [Ukrainian]. 8. **Selyverstov, V.Y.** (2003). *Ystoryia lohopedyy* [History of speech therapy]. Moskva : Proekt [in Russian].

Линдіна Е. Ю. Логопедическая помощь детям в 60-70 гг. XX ст. в Украине: историографический аспект.

Процесс реформирования образования невозможен без учета и адекватной оценки научного опыта предыдущих поколений. Изучение и историко-педагогический анализ развития логопедической помощи в Украине дают возможность проследить генезис проблем формирования образовательной системы и найти пути усовершенствования. Цель статьи - исследование вопроса оказания логопедической помощи детям в 60-70 гг. XX ст., анализ и обоснование проблемы. Для достижения цели изучались архивные источники и научные труды ученых. В статье описывается расширение количества специальных учреждений для детей с нарушениями речи. Анализируется влияние принятых документов на развитие логопедической помощи детям в указанный период. Перечисляется специальная литература, в которой описанные методы диагностики и методики преодоления речевых нарушений.

Ключевые слова: логопедия, нарушение речи, логопедическая помощь, спецучреждения, исторический аспект, нарушения психофизического развития.

Lyndina Y. Speech therapy assistance to children during 60-70s of the 20th century within Ukraine: the history-graphic aspect.

The national revival of Ukraine as the European country has also affected the educational field. After the gaining of independence by our country there has arisen demand in the modernization of the system of general and special education. But the process of education's reformation is impossible without considering and adequate evaluation of the scientific experience of the previous generations. The research and historical-pedagogical analysis of the development of the Speech Therapy within Ukraine allows to trace the genesis of the problem of formation of the educational system and to find the ways of its improvement. The goal of the article is the research of the issue of the Speech Therapy's assistance which was oriented on children during the 60-70s of the 20th century; analysis and substantiation of the problem's development. For the achievement of the goal there were studied resources from archives and scientific studies of scholars who have studied this issue.

Within the article there determined the reasons of the expanding of network of the institutions for the children with the disorders of the speech development and the improvement of their work. There was also mentioned the influence of the approved legal documents on the development of the Speech Therapy assistance to children in Ukraine

during the specified period. There is the description of the work of the Speech Therapy cabinet, which was opened at the Department of Deaf and Speech Therapy of Kyiv state pedagogical university named after O.M. Gorky. On the basis of this cabinet there were conducted observation and correction of the Speech disorders of children of the pre-school age. Within the article it is paid attention to the significant increasing of the amount of the special literature which is devoted to the work with children with the disorders of the mental-physical and disorders of speech in particular. It is revealed the active work of scientists on the improvement of methods of diagnostics and methods of the overcoming Speech disorders. The article has conclusions and there are presented prospects of the further research within the Speech therapy assistance to children during 60-70s of the 20th century in Ukraine.

Key words: speech therapy, speech disorders, speech therapy assistance, special institutions, historical aspect, disorders of the mental-physical development.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.10

УДК 37.013.42:004.928-056.26

Т.А. Мартинюк

martynyuk.t@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9288-8179>

СОЦІАЛЬНО-ІНТЕГРАТИВНІ РЕСУРСИ ЗАСОБІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АНІМАЦІЇ В РОБОТІ З МОЛОДДЮ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У статті розглянуто засоби соціокультурної анімації як багатосторонню інтервенцію за допомогою різноманітних ресурсів на різні сфери психіки з метою їх активізації. У статті запропоновано авторське поняття «засоби соціокультурної анімації», визначено основні та допоміжні групи засобів соціокультурної анімації зважаючи на первинність та значущість їх впливу. Особлива увага звернута на соціально-інтегративні ресурси різних засобів соціокультурної анімації. Автором визначено ефективними такі групи соціально-інтегративних ресурсів, якими потенційно володіють засоби соціокультурної анімації в роботі з молоддю з інвалідністю: інтегративно-рекреативні, інтегративно-релаксаційні, інтегративно-комунікативні, інтегративно-адаптивні, інтегративно-захисні, інтегративно-реабілітаційні, інтегративно-розвиваючі, інтегративно-реконструктивні, духовно-культурні, інтегративно-творчі, інтегративно-освітні, інтегративно-виховні.

Ключові слова: соціокультурна анімація, засоби соціокультурної анімації, молодь з інвалідністю, соціально-інтегративні ресурси, соціальна інтергація.

Постановка проблеми. Використання культури й мистецтва в контексті соціокультурної анімації відрізняється від таких же дій у межах соціально-культурної діяльності, оскільки соціокультурна анімація (долі – СКА), як суспільний підхід, розглядає ці засоби не лише як засоби впливу на життя молодої людини з інвалідністю, а як багатосторонню інтервенцію. Це і втручання з допомогою різноманітних ресурсів, якими володіє музика, театр, дозвілля, спільна творчість тощо, у різні сфери психіки індивіда – пізнавальну, мотиваційну, вольову, емоційну – та пробудження, активізація цих сфер. Молода людина краще себе розуміє, знаходить у собі нові можливості, починає прагнути до змін, у неї поліпшується самопочуття. З іншого боку, це втручання в різні сфери життєдіяльності, які можуть лишатися зачиненими для молоді з інвалідністю як зважаючи на порушення функцій їхнього організму, так і на ті бар'єри, які сама людина чи її оточення будують; руйнування з допомогою творчості, спілкування з об'єктами культури низки стереотипів та уявлень про інвалідність лише як хворобу, як вирок тощо, транслювання через матеріальні та духовні витвори мистецтва своїх поглядів на світ, деякі проблеми та, як результат, формування певної ніші в суспільному житті. Вказану рушійну силу соціокультурній анімації і як суспільному підходу, і як практичній діяльності надають її засоби.

Аналіз досліджень і публікацій. Щоб з'ясувати, що певні «інструменти» впливу на індивіда та групу стають засобами лише в спеціально розробленій системі, формуючи підхід до засобів СКА, ми спиралися на здобутки вітчизняних та закордонних дослідників – щодо технологій: С. Байлик, Я. Зоськи, Ю. Моздакової; форм: Ю. Возної, М. Моїсеєвої, І. Петрової, С. Філімонова; методів: Ю. Ждановича, М. Журавльової, А. Полянничко соціокультурної анімації. Відповідно до позицій вищезазначених науковців сам засіб СКА як «інструмент» має певне наповнення (джерело впливу), має певну сферу застосування та форми і методи свого втілення, що, у кінцевому результаті й забезпечує його бажаний ефект